

APOKALYPSA NEHROZÍ

PREČO NÁM ENVIRONMENTÁLNY
ALARMIZMUS UBLIŽUJE

MICHAEL
SHELLENBERGER

TATRAN

APOKALYPSA NEHROZÍ

APOKALYPSA NEHROZÍ

PREČO NÁM ŠKODÍ
KLIMATICKÝ ALARMIZMUS

MICHAEL
SHELLENBERGER

TATRAN

Z anglického originálu Michael Shellenberger:
APOCALYPSA NEVER, Why Environmentaln Alarmism Hurts Us All,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve HarperCollins, New York 2020,
preložil Igor Tyšš.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2022 ako 5290. publikácia.
Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Magdaléna Borovcová

Jazykové redaktorky Ivana Fábryová, Eva Melichárková

Technická redaktorka Eva Zdražilová

Sadzba Oto Dóra – DESIGN

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

Copyright © 2020 by Michael Shellenberger
Translation © Igor Tyšš 2022
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2022

ISBN 978-80-222-1186-4

VENUJEM JOAQUINOVI A KESTREL

OBSAH

<i>Úvod</i>	11
1: To predsa nie je koniec sveta	17
2: Plúca planéty nehoria	47
3: Plastových slamiek už bolo dosť	67
4: Šieste vymieranie sa nekoná	89
5: Planétu zachráni lacná pracovná sila	111
6: Veľryby zachránila chamtivosť, nie ochranári	136
7: Ani varené, ani pečené	156
8: Chrániť prírodu je bomba	176
9: Záchrana prírody aj za cenu jej zničenia	208
10: Všetci sme (rôzne) zelení	236
11: Boj za nedostatok energie	259
12: Falošní bohovia stratených duší	289
Epilóg	325
<i>Podakovanie</i>	329
<i>Poznámky</i>	331
<i>Register</i>	427

ÚVOD

Na začiatku októbra roku 2019 si moderátorka britskej spravodajskej televízie Sky News pozvala do relácie dve klimatické aktivistky. Ich skupina, Extinction Rebellion (Vzbura proti vyhynutiu), sa v tom čase pripravovala na dvojtýždňové prejavy občianskej neposlušnosti, ktorých cieľom bolo ochromiť Londýn a iné veľké mestá po celom svete a poukázať tak na nečinnosť vlád v boji proti klimatickým zmenám.

Hnutie Extinction Rebellion založili vedci a aktivisti na jar roku 2018 a k ich boju za záchranu životného prostredia sa okamžite pridali ochranári zo všetkých kútov Británie. Už v jeseni toho roku sa šiestim tisícom prívržencov hnutia podarilo zablokovať päť hlavných londýnskych mostov cez Temžu, čím mnohým ľuďom znemožnili dostať sa do práce alebo domov.¹

Hovorkyňa Extinction Rebellion v celoštátnej televízii predniesla divákovi mnohé znepokojujúce tvrdenia. Napríklad: „Zomrú miliardy ľudí.“ či „Na Zemi vymiera život.“ Predovšetkým však zdôrazňovala, že vlády sa týmto problémom vôbec nezaoberajú.²

Do roku 2019 vyslovili verejnú podporu hnutiu Extinction Rebellion mnohé známe osobnosti vrátane hercov Benedicta Cumberbatcha a Stephena Frya a hudobných hviezd Ellie Gouldingovej a Thoma Yorka. Verejne sa k nim prihlásili aj držiteľka Oscara z roku 2019 Olivia Colmanová, organizátor benefičného superkoncertu Live Aid Bob Geldof či spajska Mel B.

Aj keď bolo jasné, že sa s postojmi Extinction Rebellion ani zďaleka nestotožňujú všetci environmentalisti, z britského prieskumu verejnej mienky vyplynulo, že ich podporuje takmer polovica opýtaných.³

Toto protestné hnutie malo pozitívne ohlasy aj za hranicami Británie. V septembri 2019 boli zverejnené výsledky celosvetového prieskumu, v ktorom sa až 48 percent z tridsaťtisíc opýtaných vyjadrilo, že klimatické zmeny ohrozujú prežitie ľudstva.⁴

No už na jeseň toho istého roku verejná podpora Extinction Rebellion vrátane sympatií novinárov rýchlo klesla. Kriticky sa k nim

začali stavať aj médiá, ktoré im dovtedy boli naklonené. Stalo sa tak po tom, čo aktivisti zablokovali ulice a verejnú dopravu v celom Londýne. „Ale čo ľudia s rodinami?“ spýtala sa moderátorka Sky News dvoch zástupkýň hnutia. „V júli sa k nám napríklad donieslo, že jeden pán sa nedostal do Bristolu k otcovi na smrteľnej posteli.“⁵

„To je obrovská tragédia,“ vyhlásila predstaviteľka Extinction Rebellion Sarah Lunnonová a dramaticky si položila ruku na hrud', „puká mi srdce pri takýchto správach.“

Už pri pohľade na ňu bolo jasné, prečo si hnutie vybralo za svoju hovorkyňu práve ju. Keď sa vtedy v relácii ospravedlnila za nepríjemnosti, nepochyboval som, že svoje slová myslí vážne.

„Je strašné na čosi také čo i len pomyslieť,“ uzavrela Lunnonová v štúdiu Sky News. Obratom však prešla k svojej téme. „Bolesť a smútok syna, ktorý sa nemohol naposledy rozlúčiť so svojím otcom, sú presne také ako bolesť a smútok, čo ako rodičia prežívame pri pomyslení na budúcnosť svojich detí. Nečaká ich totiž nič dobré.“

Tri dni pred týmto rozhovorom v Sky News, sa niekoľko aktivistov Extinction Rebellion doviezlo na starom hasičskom aute pred sídlo britského ministerstva financií. Na korbe rozvinuli transparent so sloganom: „Zastavme financovanie klimatickej smrti.“

Následne spustili striekačku. Chceli fasádu ministerstva postriekať falošnou krvou vyrobenou z cviklovej šťavy. Hadica sa im však uvoľnila a namiesto budovy zašpinili falošnou krvou celú ulicu a najmenej jedného diváka.⁶

Ani nie dva týždne po rozhovore v Sky New, vystúpila Lunnonová aj v This Morning, jednej z najsledovanejších britských dopoludňajších relácií.

Dovtedy už zatkli takmer dvetisíc aktivistov Extinction Rebellion. Niekoľko hodín pred jej vystúpením v relácii vyvolali ekologickí aktivisti násilnosti v stanici metra. Niekoľkí členovia Extinction Rebellion vyliezli na súpravu vlaku, čím prinútili vodiča zostať v stanici a cestujúci museli vystúpiť.

„Prečo ste, preboha, zablokovali metro?“ spýtal sa Lunnonovej viditeľne podráždený moderátor. „Prečo ste zablokovali dopravný prostriedok, ktorý je najšetrnejší k životnému prostrediu?“ Londýnske metro poháňa elektrická energia a pri jej výrobe sa dnes v Británii uvoľní do atmosféry o polovicu menej emisií ako v roku 2000.⁷

Na videách, ktoré natočili cestujúci na danej stanici, vidieť, ako aktivisti stojaci na súprave rozťahujú čierny transparent s bielym nápisom „Bežná prevádzka = Smrť.“⁸

„Jedným z cieľov tejto protestnej akcie,“ vysvetľovala Lunnonová, „bolo ukázať, aké zraniteľné sú systémy, od ktorých v súčasnosti závisíme. Zraniteľnosť našej verejnej dopravy...“

„O tomto už predsa dobre vieme, poznáme to z každodennej skúsenosti,“ prerušil ju moderátor. „Veď keď ideme metrom a vypadne prúd, sme nahratí. To vieme. Nemusíte nám to dokazovať ešte aj vy. Dosiahli ste iba to, že obyčajní ľudia sa kvôli vám nedostali do práce. Mnohí z nich sú platení od hodín a ich rodiny závisia od toho, koľko zarobia.“

Na videozáznamoch vidíme, ako stovky nahnevaných cestujúcich vyhnaných z vlaku okrikujú mladíkov z Extinction Rebellion, ktorí vzdorovito stoja na súprave a odmietajú zliezť. „Nemám sa ako dostať do práce!“ skríkol jeden z cestujúcich. „Musím živiť rodinu. Majte rozum!“⁹

Na nástupišti onedlho prepukol zmätok. Niekoľkí ľudia po aktivistoch hádzali poháre s kávou a letelo k nim aj čosi sklené, zrejme fľaša, ktorá sa rozletela na kúsky. Jedna žena sa rozplakala. Viacerí zrejme šípili, že bude zle, nuž sa snažili dostať do bezpečia. „Bola to napätá situácia a zopár cestujúcich sa naozaj bálo,“ hovoril reportér, ktorý cestoval tým vlakom a celý protest tak zažil na vlastnej koži.¹⁰

Moderátor This Morning hovorkyňu upozornil, že podľa ich vlastného ranného prieskumu si drvivá väčšina (95 percent) opýtaných myslí, že Extinction Rebellion svojím konaním vlastne boj proti klimatickým zmenám sťažuje. O čo teda organizácii išlo?¹¹

Na videu z protestu vidieť, ako sa jeden cestujúci pokúša vyliezť k mladíkovi na strechu vozňa, aby ich dostal preč. Jeden z mladíkov kopol muža do tváre a hrudníka. Napadnutému sa ho však napriek kopancom podarilo za nohy stiahnuť zo súpravy do rozzúreného davu pod ním. Nahnevaní ľudia naňho okamžite zaútočili.

Lunnonová k videu povedala len toľko, že práve z neho je jasné, čo prinesie narušenie klímy. „A nebude to len chaos v doprave, nemyslite si,“ dodala. „Bude tiež vypadávať prúd a zlyhávať zásobovanie. Supermarkety budú prázdne. Elektrárne sa z času na čas vypnú. A rozhodne to naruší aj dopravný systém.“

Medzi nazlostеныmi ľudmi na nstupiřti metra dořlo aj k prejavom násilia. Na inom videu z incidentu vidieť, ako rozhnevan cestujúci zrazil na zem mládenca z Extinction Rebellion, ktor nahrával protest. Kým ich personál metra od seba oddelil, stihol mu uřtedriť niekoľko kopancov.¹² Pred stanicou metra dořlo podľa televízneho reportéra k ďalřiemu incidentu. Muř v ervenej bunde tam vraj udrel pästou do tváre řenu, ktor ho řiadala, aby sa upokojil.

Na konci rozhovoru s hovorkyňou Extinction Rebellion Sarah Lunnonovou sa vřak v This Morning stalo čosi zvlřtne: Vyzeralo to, ře moderátori s názormi hnutia na zmenu klímy v podstate súhlasia.

„Ani nm nie je jedno, čo sa deje. Stojíme za vami,“ vyhlásil moderátor. „Niet pochyb, ře elme obrovskej kríze,“ súhlasila jeho kolegyňa.

Pokat, ože? Sprvoti som ani nechápal, čo vravia. Ak moderátori tvrdia, ře klimatick zmeny prinesú ľudstvu obrovsk krízu, v podstate súhlasia aj s tvrdenm, ře v nasledujúcich rokoch „zomrú miliardy ľudí“. Ale prečo ich potom trápi, ře niekto meřkal do roboty?

Podobne reagovala aj moderátorka Sky News. „Rozhodne nechcem zniřov vrnosť problému,“ povedala rôzne. „no, řivotn prostredie je mimoriadne dleřit, je to globálny problém. Toho pána vřak veľmi bolelo, ře sa nedostal k zomierajcemu otcovi. V takej chvíli si na problémy sveta zrejme vôbec nespomenul.“

Ako môžeme vôbec porovnav smútok jednotlivca s utrpenm ľudstva, ktorému podľa aktivistiek hrozí smrť, hlad a strádanie?

Ak „na Zemi vymiera řivot“, koho uř môže pohorřiť, ře ho oblej cviklovou řtavou?

Ak by sme aj mali řťastie a klimatick zmeny by nezabili miliardy ľudí, ale „iba“ milióny, potom jedin rozumn záver, ktor by sme mohli vyvodit, je ten, ře klimatick aktivisti, ako sú Extinction Rebellion, by mali byť eřte radiklnejř.

Modertorom z This Morning aj Sky News treba uznať, ře sa ohradili voči Lunnonovej extrmnm vyhlsenm. Na oboch stanicch vřak jasne vyjadrili stanovisko, ře aj oni sa obvj klimatických zmien.

o vřak mali na mysli, keď vraveli, ře pre klimatick zmeny „elme obrovskej kríze“? Ohrozia klimatick zmeny samu existenciu ľudstva či prinajlepřom ľudsk civilizáciu? Ak nie, tak o ak obrovsk krízu vlastne ide?

Keď som sledoval spomínané diskusné relácie a videozáznamy, z ktorých bolo jasné, že aktivisti a kameramanovi Extinction Rebellion hrozilo prinajmenšom ťažké ublíženie na zdraví, nezdalo sa mi, že by na takého otázky niekto ponúkal uspokojujúce odpovede.

Knihu *Apokalypsa nehrozí* som napísal, lebo mám dojem, že spoločenská diskusia o klimatických zmenách sa nám v posledných niekoľkých rokoch vymkla z rúk, podobne ako sa aktivistom z Extinction Rebellion vymkla z rúk hadica. Všade navôkol sa rozprskla falošná krv.

Tridsať rokov som ekologickým aktivistom a dvadsať rokov z toho životné prostredie skúmam a píšem o rôznych s ním súvisiacich témach vrátane klimatických zmien. Vybral som si svoju prácu, lebo som presvedčený, že prírodu treba chrániť. Zároveň však verím, že všetci ľudia na našej planéte si zaslúžia bezpečný a dobrý život.

Tiež je pre mňa dôležité, aby sme sa pri zásadných rozhodnutiach riadili vedecky podloženými faktmi. Nazdávam sa, že ako ekológovia, tak aj ekologickí aktivisti a novinári píšuci o životnom prostredí by ekologické problémy mali opisovať úprimne, no zároveň pravdivo, a to aj za cenu toho, že sa ich výroky nedostanú na prvé stránky novín a neohromia verejnosť.

Obávam sa však, že mnohé informácie, ktoré sa dnes verejnosť dozvedá o životnom prostredí a podnebí, nie sú pravdivé. Je našou povinnosťou tento stav okamžite napraviť. Rozhodol som sa napísať knihu *Apokalypsa nehrozí*, lebo prehánania, alarmizmu a extrémizmu už bolo dosť. Miesto vyplakávania potrebujeme pozitívnu, humanistickú a racionálnu ekológiu. Každý fakt, tvrdenie a argument v tejto knihe vychádzajú z najnovšieho vedeckého poznania, ktoré pre oblasť ekológie sumarizujú významné organizácie, ako Medzivládny panel o zmene klímy (IPCC), Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) a ďalšie. Jej cieľom je obhajovať vedu pred politickými útokmi sprava i zľava.

V knihe sa zaoberám tým, ako a prečo sa stalo, že mnohí ľudia považujú zásadné, no riešiteľné ekologické problémy za príznak konca sveta, no pritom tí, čo kreslia najčernejšie scenáre, vehementne odmietajú ich najlepšie a najjednoduchšie riešenia.

Poukazujem však aj na to, že ľudia prírode nielen škodia, ale ju aj chránia. Cez príbehy ľudí z celého sveta, ktorí sa pričínili o záchra-

nu konkrétnych živočíšnych druhov a biotopov, uvidíme, že ekológia, energetika a ekonomika nie sú oddelené oblasti, ale v skutočnosti spolu bytostne súvisia.

No a napokon chcem knihou *Apokalypsa nehrozí* obhájiť hodnotové nastavenie, ktoré by som nazval bežnou morálkou. Mienim hájiť morálku postavenú na sekulárnom a náboženskom humanizme, lebo sa domnievam, že apokalyptické vízie niektorých ekológov jeho zásady popierajú.

Verím, že aj keď nás debaty o klimatických zmenách a iných ekologických otázkach občas mäťú a hnevajú, ľudia chcú poznať vedec-ky podložené fakty, a nie báchor-ky. Ľudstvo má totiž moc meniť svet okolo seba k lepšiemu. Knihou *Apokalypsa nehrozí* chcem toto povedomie rozšíriť.

TO PREDSA NIE JE KONIEC SVETA

1. Koniec sa blíži

Ak ste 7. októbra 2018 aspoň očami prebehli titulky na webových stránkach dvoch najčítanejších novín sveta, zrejme ste zdúpneli od strachu. Mohli ste z nich totiž nadobudnúť dojem, že sa naozaj blíži koniec sveta. V *New York Times* dominoval titulok: „Podľa veľkej správy o klíme hrozí ľudstvu kríza už v roku 2040.“ Hneď pod ním bola fotografia, na ktorej sa na vyprahnutom poli hrá šesťročný chlapec s kosťami uhynutého dobytká.¹ Vo *Washington Post* bol zas článok s titulkom: „Vedci z OSN: Na odvrátenie najhorších dôsledkov klimatických zmien máme už len desať rokov.“²

Tieto a podobné články z *New York Times*, *Washington Post* a iných médií vznikli ako reakcia na špeciálnu správu Medzivládneho panela o zmene klímy (IPCC). Ide o medzinárodné združenie 195 vedcov a iných členov z celého sveta pri OSN, ktorého úlohou je vyhodnocovať vedecké bádanie o zmenách klímy.

V roku 2019 IPCC uverejnil ďalšie dve správy, v ktorých tiež varoval pred hrozivými dopadmi klimatickej zmeny: svetu vraj hrozia ničivejšie prírodné katastrofy, zvyšovanie hladiny morí, rozširovanie púští a znehodnocovanie pôdy. Už zdanlivo mierne oteplenie podnebia o 1,5 stupňa Celzia spôsobí podľa autorov správy „dlhotrvajúce a nezvratné“ škody a zmena podnebia ohrozí výrobu potravín a stav krajiny. Podľa *New York Times* otepľovanie planéty zhorší prístup k prírodným zdrojom a „povodne, suchá, ničivé búrky a iné extrémne prejavy počasia postupom času ochromia svetové dodávky potravín“.³

Vedkyňa z NASA dokonca predpovedala, že zhruba v rovnakom čase zlyhajú potravinové reťazce na nejednom kontinente. „Riziko, že sa vo viacerých úrodných oblastiach sveta znížia poľnohospodárske výnosy, sa každým rokom zvyšuje,“ povedala pre *New York Times*.

„Znepokojivé úkazy, ktoré tomu nasvedčujú, dnes pozorujeme na viacerých miestach.“

Správa IPCC z augusta 2019 o vplyve klimatických zmien na krajinu, na príprave ktorej sa podieľalo vyše sto expertov z päťdesiatich dvoch krajín, varovala, že sa „dramaticky skracaje čas na zvrátenie hrozby“. Autori správy upozorňujú, že „pôda sa znehodnocuje desať- až stokrát rýchlejšie, ako vzniká“.⁴

Vedci varovali, že poľnohospodári nebudú schopní dopestovať dostatok plodín, a preto časť ľudstva bude trpieť hladom. „Len veľmi ťažko si viem predstaviť, ako na planéte uživíme osem miliárd ľudí a možno už aj polovica bude problém,“ povedal na margo toho profesor agronómie.⁵

Michael Oppenheimer, profesor Princetonskej univerzity spolupracujúci s IPCC, vyhlásil o stúpajúcej hladine oceánov toto: „Do istej miery sa jej ľudstvo prispôbii. Naše možnosti sú však obmedzené tým, do akej miery sa nám podarí obmedziť emisie skleníkových plynov.“ Ak sa budú emisie zvyšovať aj po roku 2050, potom sa podľa vedcov hladina morí do roku 2100 zvýši o takmer 84 centimetrov. V takom prípade sa už zmenám prostredia podľa neho „prispôbiť nedokážeme. (...) Bude to neriešiteľný problém.“⁶

Odborníci sa zhodujú, že ak otepľovanie prekročí určité body zlomu, zmeny v prostredí už nebude možné zvrátiť. Napríklad zvyšovanie hladiny oceánu môže spomaliť cirkuláciu vody v morských prúdoch v Atlantickom oceáne, čo bude mať dopad na teplotu zemského povrchu.⁷ Permafrost nachádzajúci sa v severných polárnych oblastiach pokrýva oblasť veľkú takmer ako celá Austrália. Ak by sa roztopil, do ovzdušia by sa uvoľnilo 1 400 gigaton metánu a oxidu uhličitého.⁸ Zvyšovanie priemernej teploty by mohlo viesť aj k roztopeňiu antarktických ľadovcov. V dôsledku toho by hladina morí stúpila o takmer štyri metre.⁹

Na zvyšovanie množstva oxidu uhličitého v atmosfére má vplyv aj chemické zloženie morí a oceánov. Vedci sa preto obávajú, že môže dôjsť k ohrozeniu až masívnemu vymieraniu niektorých druhov morskej fauny a flóry. Štúdia publikovaná v roku 2016 v časopise *Nature* zistila, že v dôsledku vyšších koncentrácií CO₂ vo vode si ryby žijúce v blízkosti koralových útesov nevšímajú predátory.¹⁰

Požiare, ktoré v posledných rokoch sužujú Kaliforniu, mnohí pri-

pisujú práve klimatickým zmenám. Počet obetí týchto katastrof sa pritom dramaticky zvyšuje: kým v roku 2013 pri nich zomrel len jeden človek, o päť rokov už sto. Polovica z dvadsiatich najničivejších požiarov v dejinách štátu vypukla po roku 2015.¹¹ Obdobie, keď požiare Kaliforniu ohrozujú najväčšmi, je o dva až tri mesiace dlhšie ako pred päťdesiatimi rokmi.¹² Zmena klímy prináša čoraz horšie suchá a ovplyvňuje aj zdravie stromov, ktoré chradnú a skôr podľahnú chorobám a škodcom.

„Pre klimatické zmeny sa nám tu nekontrolovateľne šíria požiare,“ tweetoval Leonardo DiCaprio.¹³ „Takto, vážení, vyzerajú klimatické zmeny v praxi,“ napísala kongresmanka Alexandria Ocasiová-Cortezová.¹⁴ Komentátor *New York Times* zas napísal, že požiare „znamenajú koniec Kalifornie, ako ju poznáme“.¹⁵

Výše stotridsaťpäť požiarov v buši, ktoré začiatkom roka 2020 trápili Austráliu, si vyžiadalo tridsaťštyri ľudských obetí, no uhynula pri nich odhadom asi miliarda zvierat a zničili alebo poškodili takmer tritisíc obydľí.¹⁶

David Wallace-Wells, autor bestsellera *The Uninhabitable Earth* (Neobývateľná planéta), varoval, že ak sa priemerná globálna teplota zvýši o dva stupne Celzia, „začnú sa topiť pevninské ľadovce, ďalších štyristo miliónov ľudí nebude mať prístup k vode, vo veľkých mestách v blízkosti rovníka sa nebude dať žiť a dokonca aj v severnejších zemepisných šírkach zabijú vlny horúčav každé leto tisíce ľudí“.¹⁷

„Dnes hráme o to, či dokážeme klimatické zmeny obmedziť natoľko, aby nevyhladili ľudskú civilizáciu,“ vyhlásil environmentalista, novinár a aktivista Bill McKibben. „Bohužiaľ, zatiaľ sa nezdá, že boj o svoju budúcnosť vyhrávame.“¹⁸

Jeden z autorov správy IPCC povedal, že v dôsledku klimatických zmien stratia hranice medzi štátmi zmysel. „Môžeme na hraniciach stavať múry, aby sme zadržali desať- alebo dvadsaťtisíc migrantov, no nie desať miliónov.“¹⁹

„Okolo roku 2030, presnejšie o desať rokov, dvestopäťdesiat dní a desať hodín, sa dostaneme do bodu, odkiaľ nebude návratu. Spustíme nezvratnú reťazovú reakciu, ktorá veľmi pravdepodobne spôsobí zánik našej civilizácie,“ povedala v roku 2019 študentská klimatická aktivistka Greta Thunbergová. „Nechcem, aby ste verili, že všetko sa dá zvrátiť. Chceme, aby vás zachvátila panika.“²⁰